

ОСНОВИ ФУНКЦІЙНО-КАТЕГОРІЙНОЇ ГРАМАТИКИ

Викладач: доктор філологічних наук, професор Христіанінова Раїса Олександрівна

Кафедра: української мови, II корпус, ауд. 237

Е-mail: khrystianinova@gmail.com

Телефон: (099) 6568305

Інші засоби зв'язку: Moodle, Viber, Zoom

Консультації: особисті – вівторок, з 13:00 до 15:00, II корпус, ауд. 324; дистанційні – ZOOM, за розкладом

Освітньо-наукова програма, рівень вищої освіти:		Філологія третій (доктор філософії)					
Статус дисципліни:		Вибіркова а					
Кредити ECTS	4	Навч. рік:	2021-2022	Рік навчання	2	Тижні	16
Вид контролю:		Залік					
Покликання на курс в Moodle			https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=12944				

ОПИС КУРСУ

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення аспірантів із новітніми напрацюваннями мовознавчої науки в галузі функційно-категорійної граматики, формування в них розуміння багатовимірності мовних одиниць, їхніх основних функцій у мові й мовленні; ознайомлення з основними категоріями функційної граматики та їхнім новим витлумаченням (двобічна концепція граматичних категорій, однорівневі і міжрівневі граматичні категорії, граматичні категорії центральних частин мови).

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 7	Оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності
ПРН 11	Здійснювати пошук, оброблення та аналіз наукової інформації, її систематизацію та узагальнення; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у дослідницькій та викладацькій діяльності.
ПРН 20	Вміти виокремлювати та інтерпретувати дані, необхідні для філологічного дослідження, висувати нові наукові ідеї.
ПРН 23	Усвідомлювати різницю між багатоманітними рівнями лінгвістичного аналізу, знати, як формулювати узагальнення на основі мовних та позамовних явищ, як розпізнавати, систематизувати мовні проблеми, розуміти природу лінгвістичних даних, задіяних у лінгвокогнітивних та соціокультурних процесах при різних рівнях аналізу.
ПРН 26	Рецензувати публікації (наукові статті, монографії, підручники, посібники тощо) та презентації (виступи на конференціях, наукових семінарах тощо фахових заходах), а також брати участь у міжнародних наукових дискусіях, висловлюючи та відстоюючи свою власну позицію та розширюючи межі використання науково-

філологічного знання.

ОСНОВНІ НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Базові навчальні посібники:

Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

Вихованець, І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.

Презентації лекцій, методичні рекомендації до виконання тестів, самостійних робіт, основна та додаткова література розміщені на платформі Moodle:

<https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=12944>

РОЗКЛАД КУРСУ ЗА ТЕМАМИ І КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Поточні контрольні заходи

Основними контрольними заходами є доповіді за темами курсу та самостійні роботи, які виконуються після опанування відповідної теми курсу. Всі поточні контрольні заходи та методичні рекомендації до їх виконання розташовані на платформі Moodle.

Підсумкові контрольні заходи

Теоретичне завдання: усна відповідь на запитання

Представлення та захист дослідницької пропозиції за одною із тем курсу

Тиждень і вид заняття	Тема заняття	Контрольні заходи, кількість балів
Змістовий модуль 1.		
Становлення функційно-категорійної граматики за кордоном та в Україні		
Тиждень 1 Лекція 1	Розроблення базових принципів функційно-граматичних досліджень у зарубіжному мовознавстві	Доповідь: Напрацювання основних положень функційної граматики Л.Теньєром та А. Мартине (max 5 балів)
Тиждень 2 Лекція 2	Розпрацювання функційно-категорійного підходу до вивчення мовних одиниць в українській граматиці	Доповідь: Основні положення граматичної концепції І. Р. Вихованця (max 5 балів)
Змістовий модуль 2.		
Основні поняття та принципи функційно-категорійної граматики.		
Напрями досліджень мовних явищ у функційно-категорійній граматиці		
Тиждень 3 Лекція 3	Функційний підхід до вивчення граматичних одиниць	Доповідь: Основні принципи функційного підходу до вивчення мовних одиниць (max 5 балів)
Тиждень 4 Лекція 4	Напрями досліджень мовних явищ у функційно-категорійній граматиці	Доповідь: Поняття функційно-семантичної категорії (max 5 балів)
Тиждень 5 Лекція 4		
Змістовий модуль 3.		
Поняття про функційно-семантичне поле та його структуру		
Тиждень 6 Лекція 5	Теорія функційно-семантичного поля О. В. Бондарка	Доповідь: Теорія функційно-семантичного поля (max 5 балів)

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
АСПІРАНТУРА
Силабус навчальної дисципліни

Тиждень 7 Лекція 6	Дослідження мовних одиниць за функційно-семантичними полями	Доповідь: Методика формування функційно-семантичного поля (max 5 балів)
Змістовий модуль 4. Функції мовних одиниць у граматичній системі мови та поняття функційно-семантичної категорії		
Тиждень 8 Лекція 7	Формально-граматичні та семантико-синтаксичні функції мовних одиниць	Доповідь: Формально-граматичні та семантико-синтаксичні функції мовних одиниць (max 5 балів)
Тиждень 9 Лекція 8	Двобічна концепція граматичних категорій	Доповідь: Двобічна концепція граматичних категорій (max 5 балів)
Змістовий модуль 5. Система та структура морфологічних категорій		
Тиждень 10 Лекція 9	Типологія морфологічних категорій	Доповідь: Граматичні категорії іменника (max 5 балів)
Тиждень 11 Лекція 10	Морфологічні категорії іменника та дієслова	Доповідь : Граматичні категорії дієслова (max 5 балів)
Тиждень 12 Лекція 10		
Змістовий модуль 6. Система та структура синтаксичних категорій		
Тиждень 13 Лекція 11	Формально-синтаксичні категорії речення	Самостійна робота 1. Підготовка абстракту на тему: «Формально-граматичні і семантико-синтаксичні категорії простого речення» (max 5 балів)
Тиждень 14 Лекція 11		
Тиждень 15 Лекція 12	Семантико-синтаксичні категорії речення	Самостійна робота 2. Підготовка абстракту на тему: «Формально-граматичні і семантико-синтаксичні категорії складного речення» (max 5 балів)
Тиждень 16 Лекція 12		
залік		Теоретичне завдання: усна відповідь на заліку (max 10 балів) Представлення та захист дослідницької пропозиції за одною із тем курсу (max 30 балів)

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бондарко А. В. Теория морфологических категорий и аспектологические исследования / РАН; Ин-т лингвистических исследований. Москва : Языки славянских культур, 2005. 624 с.
2. Бондарко А. В. Функциональная грамматика. Ленинград: Наука, 1984. 136 с.
3. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наукова думка, 1992. 224 с.
4. Вихованець, І. Р. Грамматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
5. Вихованець І. Р. Принципи категорійної граматики української мови. *III Міжнародний конгрес українців. Мовознавство (26 – 29 серпня 1996 р.)*. Харків, 1996. С. 177-181.
6. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1998. 256 с.
7. Вихованець І. Р. Теоретичні засади категорійної граматики української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*: [зб. наук. праць]. Вінниця, 2000. Серія: Філологія. Вип. 2. С. 3-6.
8. Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
9. Загнітко А. П. Основи функціональної морфології української мови. Київ: Вища школа, 1991. 77 с.
10. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Донецьк: ДонДУ, 1996. 437 с.
11. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. Москва : Наука, 1973. 351 с.
12. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
13. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій. Вид. 2-ге, переробл. Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.
14. Проблемы функциональной грамматики: Полевые структуры / отв. ред. А. В. Бондарко, С. А. Шубик. Санкт-Петербург : Наука, 2005. 480 с.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
16. Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / отв. ред. А. В. Бондарко. Ленинград : Наука, 1987. 348 с.
17. Теория функциональной грамматики: Темпоральность. Модальность / отв. ред. А. В. Бондарко. Ленинград : Наука, 1990. 263 с.

18. Теория функциональной грамматики: Персональность. Залоговость / отв. ред. А. В. Бондарко. Санкт-Петербург : Наука, 1991. 370 с.
19. Теория функциональной грамматики: Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказывания. Определённость / неопределённость / отв. ред. А.В.Бондарко. Санкт-Петербург : Наука, 1992. 304 с.
20. Теория функциональной грамматики. Качественность, Количественность / под. ред. А. В. Бондарко. Санкт-Петербург : Наука, 1996. 264 с.
21. Теория функциональной грамматики: Локативность. Бытийность. Посесивность. Обусловленность / отв. ред. А. В. Бондарко. Санкт-Петербург : Наука, 1996. 229 с.
22. Щур Г.С. Теории поля в лингвистике. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва : Издательство ЛКИ, 2007. 264 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Грипас Оксана. Про засадничі принципи функційної граматики. *Синопрсис: текст, контекст, медіа*. 2013. № 3-4. <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/64/54>
2. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. Сучасна українська літературна мова/ за ред. А. П. Грищенко. 3-є видання, доповнене. Київ: Вища школа, 2002. 439 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Horpynych_Volodymyr/Morfolohiia_ukrainskoi_movy.pdf
4. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: [академ. граматики укр. мови]. За ред. І. Р. Вихованця. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с. https://www.pulsary.com.ua/shop/index.php?id_product=88&controller=product&id_lang=3
5. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребницький Г. М. Граматика української мови. Київ: Кондор, 2007. 544 с. <http://194.44.152.155/elib/local/r428.pdf>
6. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 328 с. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23770/1/Plushch%20M.%20Ya.%20Hramatyka.pdf>

РЕГУЛЯЦІЇ І ПОЛІТИКИ КУРСУ¹

Відвідування занять. Регуляція пропусків.

Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Аспіранти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Аспіранти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до сесії не допускаються.

Політика академічної доброчесності

Усі письмові роботи, що виконуються аспірантами під час проходження курсу, перевіряються на наявність плагіату за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення UniCheck. Відповідно до чинних правових норм, плагіатом вважатиметься: копіювання чужої наукової роботи чи декількох робіт та оприлюднення результату під своїм іменем; створення суміші власного та запозиченого тексту без належного цитування джерел; рерайт (перефразування чужої праці без згадування автора оригінального тексту). Будь-яка ідея, думка чи речення,

¹ Тут зазначається все, що важливо для курсу: наприклад, умови допуску до лабораторій, реактивів і т.д. Викладач сам вирішує, що треба знати студенту для успішного проходження курсу!

ілюстрація чи фото, яке ви запозичуєте, має супроводжуватися посиланням на періоджсерело. Приклади оформлення цитувань див. на платформі Moodle: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=103857>

Виконавці індивідуальних завдань обов'язково додають до текстів своїх робіт власноруч підписану Декларацію академічної доброчесності (див. посилання у Додатку до силабусу).

Роботи, в яких виявлено ознаки плагіату, до розгляду не приймаються і відхиляються без права перескладання. Якщо ви не впевнені, чи підпадають зроблені вами запозичення під визначення плагіату, будь ласка, проконсультуйтеся з викладачем.

Висока академічна культура та європейські стандарти якості освіти, яких дотримуються в ЗНУ, вимагають від дослідників відповідального ставлення до вибору джерел. Посилання на такі ресурси, як Wikipedia, бази даних рефератів та письмових робіт (Studopedia.org та подібні) є неприпустимим. Рекомендовані бази даних для пошуку джерел: електронні ресурси Національної бібліотеки ім. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>; наукометрична база Scopus: <https://www.scopus.com>; наукометрична база Web of Science: <https://apps.webofknowledge.com>

Використання комп'ютерів/телефонів на занятті

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). Будь ласка, не забувайте активувати режим «без звуку» до початку заняття.

Комунікація

Базовою платформою для комунікації викладача з аспірантами є платформа Moodle. Важливі повідомлення загального характеру регулярно розміщуються викладачем на форумі курсу. Для персональних запитів використовується сервіс приватних повідомлень. Відповіді на запити аспірантів подаються викладачем впродовж трьох робочих днів. Для оперативного отримання повідомлень про оцінки та нову інформацію, розміщену на платформі Moodle, будь ласка, переконайтеся, що адреса електронної пошти, зазначена у вашому профайлі на Moodle, є актуальною, та регулярно перевіряйте папку «Спам». Якщо за технічних причин доступ до Moodle є неможливим або ваше питання потребує термінового розгляду, направте електронного листа на пошту або у зазначені меседжери викладача. У листі обов'язково вкажіть ваше прізвище, ім'я та курс.

ДОДАТОК ДО СИЛАБУСУ ЗНУ

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. Аспіранти і викладачі Запорізького національного університету несуть персональну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності, затверджених *Кодексом академічної доброчесності ЗНУ*: <https://tinyurl.com/ya6yk4ad>. Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти (додається в обов'язковому порядку до письмових кваліфікаційних робіт, виконаних здобувачем, та засвідчується особистим підписом): <https://tinyurl.com/y6wzzlu3>.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих аспірантами знань, навичок та вмінь (атестації, заліки, іспити та інші форми контролю) є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до *Положення про організацію та методик проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9tve4lk>.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН, ВІДРАХУВАННЯ. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (в тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання аспіранту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Порядок повторного вивчення визначається *Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9pkmmp5>. Підстави та процедури відрахування аспірантів, у тому числі за невиконання навчального плану, регламентуються *Положенням про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/ycds57la>.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА. Порядок зарахування результатів навчання, підтверджених сертифікатами, свідоцтвами, іншими документами, здобутими поза основним місцем навчання, регулюється *Положенням про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті*: <https://tinyurl.com/y8gbt4xs>.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються *Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/ycyfws9v>. Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: *Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/yd6bq6p9>; *Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9r5dpwh>.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ. Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції (Воронков В. В., 1 корп., 29 каб., тел. +38 (061) 289-14-18).

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога (061)228-15-84 (щоденно з 9 до 21).

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Якщо вам потрібна спеціалізована допомога, будь-ласка, зателефонуйте (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: <https://tinyurl.com/ydhcsagx>.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ. Наукова бібліотека: <http://library.znu.edu.ua>. Графік роботи абонементів: понеділок – п'ятниця з 08.00 до 17.00; субота з 09.00 до 15.00.

ЕЛЕКТРОННЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ (MOODLE): [HTTPS://MOODLE.ZNU.EDU.UA](https://moodle.znu.edu.ua)

Якщо забули пароль/логін, направте листа з темою «Забув пароль/логін» за адресами:

- для аспірантів ЗНУ - moodle.znu@gmail.com, Савченко Тетяна Володимирівна
- для аспірантів Інженерного інституту ЗНУ - alexvasik54@gmail.com, Василенко Олексій Володимирович

У листі вкажіть: прізвище, ім'я, по-батькові українською мовою; шифр групи; електронну адресу.

Якщо ви вказували електронну адресу в профілі системи Moodle ЗНУ, то використовуйте посилання для відновлення паролю <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015>.

Центр інтенсивного вивчення іноземних мов: <http://sites.znu.edu.ua/child-advance/>

Центр німецької мови, партнер Гете-інституту: <https://www.znu.edu.ua/ukr/edu/ocznu/nim>

Школа Конфуція (вивчення китайської мови): <http://sites.znu.edu.ua/confucius>.